

ابوحمره ثمالی کیست و دعای او چگونه دعایی است؟

شرح دعای ابوحمره ثمالی به روایت آیه الله جوادی آملی ...

شرح دعای ابوحمره ثمالی به روایت آیه الله جوادی آملی

گرچه همواره راه نیایش عبد و مولا باز است، ولی برای زمان مشخص مانند ماه مبارک رمضان که عید اولیای الهی است، فضیلت مخصوص است. در این فرصت کوتاه که شرح اجمالی دعای نورانی ابوحمره ثمالی به عرضتان می رسد، متون و خطوط اصلی این دعا بازگو خواهد شد.

این دعائی است که وجود مبارک امام سجاد، زین العابدین سلام الله علیه در تمام سحرهای ماه مبارک رمضان این دعا را می خواندند. شایسته است پیروان عترت طاهرین تأسی کنند و در سحرها بیدار باشند و این دعای نورانی را قرائت کنند. این دعا در جوامع روایی و حدیثی ما آمده است. در مصباح کفعمی است، و در اقبال سیّد بن طاووس هست. مرحوم سیّد بن طاووس می گوید: با سند خاصی که ما به هارون بن موسی تلعلکبری داریم، او از حسن بن محبوب سراد، و او از ابوحمره ثمالی نقل می کند. این هارون بن موسی تلعلکبری که ابن طاووس (رضوان الله علیه) سلسله سندش در نقل این دعای نورانی به او ختم می شود، از بزرگان حدیث است. مورد وثوق است.

دعا طبق بیان نورانی امام سجاد سلام الله علیه بهترین عبادت است و ذات اقدس إله در این آیه مبارکه که فرمود: ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ؛ به سه نکته اشاره کرد. نکته اول این که دعا عبادت است. دوم این که ترک دعا استکبار است. سوم این که خداوند مستکبران را، یعنی تارکان دعا را به دوزخ تهدید کرده است. اکبر از رجال به نام اسلام است. مکان و منطقه مخصوصی به عنوان ظلّ اکبری نام گذاری شده است که این هارون بن موسی مال آن منطقه و محدوده خاص است. هارون بن موسی ظلّ اکبری! او از حسن بن محبوب که هم به صرّاء و هم به صرّاء ملقب است نقل می کند که او هم موثق است.

حسن بن محبوب از ثابت بن دینار، مکتی به ابوحمره ثمالی نقل می کند. ابوحمره ثمالی طبق بیاناتی که از ائمه علیهم السلام رسیده است از نظر زهد، سلمان عصر خود بود. از وجود مبارک امام رضا سلام الله علیه نقل شده است که ابوحمره ثمالی لقمان عصر خود بود. او چهار امام را إدراک کرد. از محضر نورانی چهار امام، معارف الهی را فرا گرفت. خدمت امام زین العابدین علیه السلام رسید، شاگردی امام باقر سلام الله علیه افتخار او شد. تلمذ محضر امام صادق سلام الله علیه بهره او شد.

و مقداری هم از عصر امام کاظم سلام الله علیه را درک کرده است. بنابراین این حدیث نورانی از نظر سند تام است. گذشته از این که از جهت مضمون و محتوا بسیار بلند است. روایت را از دو جهت می توان معتبر دانست. یکی از نظر سند که طریق، طریقت دارد، نه موضوعیت. گاهی ممکن است روایت ضعیف باشد، ولی محتوای او بسیار عمیق و بلند باشد. با خطوط کلی قرآن و روایات هماهنگ باشد. این هم یک تبیین علمی است. یعنی انسان وثوق دارد، اطمینان دارد که این مضمون از غیر خاندان عصمت و طهارت سلام الله علیهم اجمعین نمی رسد و نرسیده است. و این که گفته شد: إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا (2) برای آن است که انسان وثوق پیدا کند این مطلب رسیده است. وثوق به صحّت مطلب گاهی از راه طریق است و گاهی از نظر متن. ولی در اینجا جامع بین طریق و محتواست. یعنی هم سند معتبر است، و هم مضمون و محتوا.

مطلب دیگر آن است که دعا طبق بیان نورانی امام سجاد سلام الله علیه بهترین عبادت است و ذات اقدس إله در این آیه مبارکه که فرمود: ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ؛ به سه نکته اشاره کرد. نکته اول این که دعا عبادت است. دوم این که ترک دعا استکبار است. سوم این که خداوند مستکبران را، یعنی تارکان دعا را به دوزخ تهدید کرده است.

این بیان از امام سجاد سلام الله علیه در صحیفه سجادیه او نقل شده است.

مطلب سوم آن است که همانطوری که قرآن يُقَسِّرُ بَعْضُهُ بَعْضًا، يَطِّقُ بَعْضُهُ بَعْضًا، يَشْهَدُ بَعْضُهُ بَعْضًا، آیات را باید با یکدیگر تفسیر کرد. ادعیه این چنین است، احادیث این چنین است، روایات دیگر این چنین است. اگر ما خواستیم دعاها را خوب تفسیر کنیم، باید از یکدیگر کمک بگیریم. برخی از دعاها شاهد و مفسر دیگراند. مخصوصاً آنچه که از امام سجاد سلام الله علیه در این زمینه رسیده است. یعنی صحیفه سجادیه یک شرح نورانی است برای دعای ابوحمزه ثمالی. این دعا که امام سجاد را با سائر ادعیه آن وجود مبارک می‌توان به خوبی حل کرد.

مطلب بعدی آن است که در غالب این ادعیه کلمه بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ در طلّیعه و آغازش نیست. با این که به ما دستور دادند هر کاری که شروع می‌کنید اول نام ذات اقدس اله را ببرید. پاسخ این سؤال این است که هر کاری را باید به نام خدا شروع کرد. نام خدا گاهی به صورت بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ است، گاهی به صورت اذکار و اُوراد دیگر. هیچ دعائی نیست که بدون نام خدا شروع نشده باشد. همین دعای ابوحمزه ثمالی گرچه اولش بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ندارد، اما اول «الهی؛« و مانند آن است. خدایا! الهی! لا تُؤدِّبْنِیْ بِعُقُوبَتِکَ وَلَا تَمُکِّرْ بِیْ فِیْ حِیْلَتِکَ. پس به نام خدا شروع شده است. چون به نام شروع شده است، مشمول آن احادیثی نخواهد بود که هر کاری که به نام خدا شروع نشده است، ابتر و بی نتیجه است.

مطلب بعدی آن است که این دعای نورانی، فرازهای گوناگون و جمله‌های متعددی دارد. همه اینها یک سطح نیست. چون همه دعا کنندگان یک سطح نیستند. بعضی مشکل خوف دارند، بعضی در مرحله رجاء مشکل دارند. بعضی دیگر مشکلات دیگر دامنگیر آنها شده است. لذا این دعای جامع برای همگان سودمند است. البته بحث‌های محوری این دعا همان مسئله توحید است که در خلال این مسائل بازگو می‌شود. اینها یک سلسله مسائل اجمالی است که در دالان ورودی شرح کوتاه دعای سحر امام سجاد سلام الله علیه که به وسیله ثابت بن دینار ابوحمزه ثمالی (رضوان الله علیه) نقل شده است، بازگو می‌شود. که إِنْ شَاءَ اللّٰهُ اِکْرَامُ ذَاتِ اَقْدَسِ اِلَهِ تَوْفِیْقُ دَادٍ در نوبت بعد آغاز این دعا شرح می‌شود تا در هر فرصت کوتاهی که نصیب ما شد، با شما روزه‌داران الهی در میان خواهیم گذاشت.

عَقَرَ اللّٰهُ لَنَا وَ لَکُمْ وَالسَّلَامُ عَلَیْکُمْ وَ رَحْمَةُ اللّٰهِ وَ بَرَکَاتُہُ.